

LiBeRtE
yayınları

Yılmaz, Aytekin, *İçimizdeki Hapishane*, Ankara: Liberte Yayınları, 4. Baskı, Mayıs 2025.

İçimizdeki Hapishane

Aytekin Yılmaz

LiBeRtE

İçimizdeki Hapishane

Aytekin Yılmaz

ISBN: 978-605-9823-89-0

Liberte Yayınları® | 270

4. Baskı: Mayıs 2025, 1-3. Baskılar: İletişim Yayınları (*Labirentin Sonu*)

© 2025, Liberte Yayınları®

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında kanunî takibat yaptırma hakkına sahiptir.

Yayın Koordinatörü: **Özlem Çağlar Yılmaz**

Yayın Editörü: **Emre Turku**

Kapak Tasarımı: **Meltem Yılmaz Koçak**

İç Tasarım: **Turku Ajans**

Baskı: **Bizim Büro Basım Evi Yayın ve Dağıtım Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi**

Adres: Zübeyde Hanım Mahallesi, Sedef Caddesi 6/A, Altındağ, Ankara

Telefon: (312) 229 99 28 | Faks: (312) 229 99 29 | Sertifika No: 42488

LiBeRtE
yayın grubu

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-mail: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 52155

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Aytekin Yılmaz

1967’de Diyarbakır’ın Ergani ilçesinin Ortayazı köyünde doğdu. Siyasî nedenlerden dolayı yaklaşık on yıl hapisshanede kaldı.

Aytekin Yılmaz’ın on yıllık hapisshane deneyimi, onun edebî çalışmalarının ve düşüncelerinin şekillenmesinde büyük rol oynamıştır.

Aytekin Yılmaz, tanıklık üzerinden kaleme aldığı kitaplarıyla, edebiyat dünyasında şiddet karşıtı ve barış savunucusu olarak tanınmıştır. Kitap ve yazılarıyla savaşın ve şiddetin karşısında durmakta; barışın ve insan haklarının önemini vurgulamaktadır.

Aytekin Yılmaz aynı zamanda sivil aktivisttir. 2001 yılında hapisshaneden çıkışını takiben hapisshanelerdeki koşulların iyileştirilmesi için bazı sivil girişimler başlatmıştır. Mahpusların şiir ve öykülerinin yayınlandığı *Mahsus Mahal Dergisi*’nin kuruculuğunu ve sorumluluğunu üstlenmiştir. Dergi bu bakımdan ilk hapisshane ve edebiyat dergisi olmuştur. 2008 yılında, kendisi gibi eski mahpus bir grupla birlikte, hapisshanelerde koşulları iyileştirmek ve temel insan haklarına riayet edilmesine yönelik savunuculuk yapmak amacıyla Mahsus Mahal Derneği’ni kurmuştur.

Yayınlanmış Kitapları

Doğunun Talanı ve İnkârı, 2001, Belge Yayınları

İçimizdeki Hapisshane (Labirentin Sonu), 2003–2020, 1.–3. Baskılar, İletişim Yayınları; Dördüncü Baskı, 2025, Liberte Yayınları

Dağbozumu, 2011, Doğan Kitap

Yoldaşını Öldürmek, 2014 - 2021, 1-7. Baskılar, İletişim Yayınları;
8. Baskı, 2025, Liberte Yayınları

Sığınamayanlar, 2016, Doğan Kitap

Ernesto'nun Dağları, Birinci Baskı, 2017, Siyah Kitap; İkinci Baskı,
2025, Liberte Yayınları

Onlar Daha Çocuktı, Birinci Baskı, 2019, İletişim Yayınları; İkinci
Baskı, 2025, Liberte Yayınları

Son Diktatör, 2020, Vadi Yayınları

Yüzleşerek Barışmak, 2021, Vadi Yayınları

Dostoyevski'nin Hapishanesi, 2023, Vadi Yayınları

Altı Çizilecek Kitap, 2024, Vadi Yayınları

İÇİNDEKİLER

Önsöz Niyetine...	11
1. Hapishanedeki Bahçem	31
2. Çağrılı Kuşak	39
3. Bir Mahpusun Kara Kaplı Defteri	43
4. Günlük Yaşamdan Notlar	61
5. Hapishane Güncesi....	77
6. Hapishanenin Paranovaları	99
7. Hapishanenin İç Mekânları	119
8. Acılı Hikâyelere Yazıcı Oldum.....	135
9. Yıllar Sonra Özgürlük (mü?)	143
10. Geçmişin İzini Sürmek	157
11. Hapishanelerde Reform Mücadelesi.....	181
12. Herkesin Yolu Bir Gün Hapishaneye Düşebilir...	205
13. "Daha İyi Bir Hapishane Yoktur, Daha Az Kötü Hapishane Vardır..."	213
14. Dışarıdan İçeriye Bir Tünel Kazmak....	227

“Sabırlı ol ve dayan; gün gelecek bu acı sana yarayacak.”

Ovidius

Önsöz Niyetine...

“Bir şey söylemek istediğin için yazmazsın, söyleyecek bir şeyin olduğu için yazarsın.”

F. Scott Fitzgerald

İÇİMİZDEKİ HAPİSHANE KİTABI HAPİSHANELERE DAİR YAZ-
dığım ilk kitabımdır. Kitap, önemli oranda hapishanedeyken
tuttuğum günlüklerden ve tanıklığıma dair anlattığım yaşanmış
hikâyelerden oluşur. İlk kez 2003'te İletişim Yayınları'ndan
çıktı. Konuya dair ilk deneme kitabım olduğu için henüz ta-
mamlanmış bir kitap değildi. Bunu yayınevindeki editörüme
söylediğimde, “Yayınevinde bu halini bile sindiremeyenler var.
52 çalışanımızdan 49'u kitabın yayınlanmasına karşı” demişti.
İlk tepkiyi daha kitap çıkmadan yayınevi çalışanlarından al-
mıştım. Demek ki editörüm yayınevinde sözü geçmeyen biri
olsa kitabım yayımlanmayacaktı. Yayınevinde çoğunluk kitabın
yayımlanmasına karşıyken, benim kitabı hâlâ eksik bulmam
sonradan olacakların habercisi gibiydi. Kitap yayımlandığında

tahmin ettiğim gibi sol mahallenin sert tepkisiyle karşılaştı. İlk tepki radikal sol örgütlerden geldi. Anlatılanların iftira olduğunu yazıp söyleyenler oldu. Kitabın çıktığı dönemde 19 Aralık 2000 Hayata Dönüş Operasyonları'nın etkisi sürüyordu. Sol örgütlerden mahpusların bazıları F Tipi hapisanelerinde açlık grevlerine devam ediyorlardı. 2003 yılı itibarıyla sol mahalle, sol içi şiddeti konuşmaya henüz hazır değildi. Kitabıma yönelik o günkü tepkileri şöyle özetleyebilirim:

“Şimdi zamanı değil...”

“Bu kitap devlete hizmet ediyor...”

“İftiralarla oluşan bir kitap...”

“Devrimcilere kara çalıyor...” gibi daha buna benzer çok şey yazıp söylediler. Bir yandan da görmezlikten gelindi. Mesela o dönemin büyük medyasını elinde bulunduran Doğan Medya kitapla ilgilenmemiştir. Türkiye’de ilk defa bu açıklıkta sol örgüt iç infazlarından söz eden kitap Doğan Medya’da haber olamamıştı. O dönem bunun izini sürmüştüm. Sol örgüt cinayetleri neden büyük merkez basında haber değeri taşıyor? ’90’lı yılları araştırırken fark ettim ki hapisanelerde PKK, DHKP-C ve TİKKO gibi örgütler kendi üyelerinden onlarcasını koşullarda öldürmesine rağmen, basında en fazla üçüncü sayfa haberlerinde yer veriliyordu. O da küçük başlık altında. Bu sansürün izini sürdüğümde buz gibi bir gerçekle karşılaştım. Çünkü bu gazetelerin köşelerini tutmuş olanlar sol örgütlerden ayrılmış eski solculardı. Gazete köşelerini tutmuş eski solcular yüzünden o günün koşullarında sol örgüt infazlarını, hapisane içinde hapisane kuran sol örgütleri bu ülke konuşamadı. Kitap, hiç yokmuş gibi yapıldı. Yayınevi de mahalle baskısı yüzünden kitapla ilgilenmedi. Sol mahallenin ortak aklına göre, bu gibi konuları

konuşmanın zamanı değildi. O yıllarda hangi toplantıda konuyu gündeme getirmek istesem, o sihirli cümle hemen hatırlatılıyordu, “Şimdi bunları konuşmanın zamanı değil...” Peki bu zaman ne zaman? dediğimde, orta yerde muhatap bulamıyordum. Sonraki yıllarda duyduğum bazı haberler beni yanıltmamıştı. Örgütlerin yayın organlarında tehdit edildiğimi, hedef gösterildiğimi biliyordum. Ama radikal sol bir örgütün peşime üç adamını taktığından haberim yoktu. Bu acı gerçeği bir dönem eski bir hapis arkadaşımından duydum. Doğruluğunu teyit etmek istediğimde, ilgili örgüt bu haberi yalanlamadı. “Eskiden olmuş olabilir, ama şimdi öyle bir kararımız yok” demişlerdi. Kitap çıktığında yayınevinden de dostlarımdan da dikkatli olmam yönünde uyarılmıştım. Buna rağmen dikkatli olduğum söyleyemezdi. Günlük yaşamımı aksatmadan, kimselerden çekinmeden devam ettirdim. Tenha sokaklarda yürürken dönüp arkama bakıyor muydum evet bakıyordum. Apartman kapısından eve girmeden önce dönüp sokağa bakıyor muydum, evet bakıyordum. Bu ruh halim elbette ki beni yoruyordu. Ama hayatımı aksatacak bir takıntı haline hiçbir zaman getirmedi. Korkmuyordum, cesaretine şaşıyordum sadece. Bazen kimselere söylemediğimi kendime itiraf ediyordum. Başkalarının konuşmaya cesaret edemediği bir konuda kitap yazdım diyordum. Bunu şöyle gerekçelendirerek meşruluk kazandırıyordum: Sahici bir edebiyat yazarlığı böyle bir şey değil midir? Gerçek edebiyat insanları rahatsız eder. Gerçeklerden rahatsız olanlar olsunlar diyordum. Kendimi teselli edebileceğim tek gerekçem buydu.

“Hapishane İçinde Hapishane”

İçimizdeki Hapishane kitabı, Türkiye’de ezbere bilinen hapishane algısını değiştirdi. Kitap, ilk defa hapishaneler içinde sol örgütlerin 1990–2000 yılları arasında oluşturdukları *hapishane*

içindeki hapishane gerçeğini anlatıyordu. Bu acı gerçek özellikle sol muhalifler için hapishanenin büyüsunü yerle bir etti. Bir sol-cuya göre bu ülkedeki hapishaneler devletin hapishaneleriydi. Hapis edilmiş devrimciler ise bu hapishanelerde sürekli bir direniş içindeydiler. Bilinen ezber böyleyken, “Hapishane içinde hapishane” de ne demek oluyordu? Örgüt içi infazlara olduğu gibi buna da inanmaları kolay olmadı. Ta ki 2014’te *Yoldaşımı Öldürmek* kitabım yayınlanana kadar hapishaneler içinde böyle bir şeyin olabileceğine çok az insan inanıyordu. Bazıları yalan yanlış şeyler yazdığımı, bunun devletin bir kara propagandası olduğunu yazıp söylüyordu. “Sol örgütler istese bile, devlet kendi hapishanelerinde böyle bir şeye nasıl izin verebilir?” diyorlardı. “Bunu bana değil, ’90’lı yılların hükümetlerine, özellikle de Adalet Bakanlığı yetkililerine sorun.” diyordum. Hapishane içinde hapishane dediğim örgüt koğuşlarındaki PKK ve radikal sol örgüt hapishanelerinde 42 mahpus kendi yoldaşları tarafından öldürüldüler. Bu sayının daha fazla olduğunu tahmin etmek zor değil. Bunun için Adalet Bakanlığı arşivlerinin açılması gerekiyor. Geçmişte bakanlığın ilgili müdürlüğünden bu bilgileri istemiştim ama edinememiştim. Umarım bir gün açarlar arşivi.

İçimizdeki Hapishane kitabı özgün konusuyla sadece Türkiye’de değil, tüm dünyada edebi literatüre bir katkıdır. Dünyaya hapishane tarihinde hapishaneler çokça anlatılmıştır ama *hapishane içindeki hapishane* bu biçimiyle bu kapsamda bir tek bizim hapishane geçmişimizde yaşanmış, türünün tek örneğidir. Bizde sol örgütler tarihlerinde bir defa iktidar olmuşlardır, o da hapishanelerde. Bu iktidar oldukları koğuş komünlerinde yaptıkları ilk şey kendi yoldaşlarını “hain” “ajan” ilan ederek öldürmek olmuştur. Kitap yönüyle de adeta bize gelecekten haber verircesine erken uyarı belgesi niteliği de taşır. Düşünsenize, ya

hapishane gibi bir yerde iktidar otoritesi oluşturan bu örgütler, yoldaşlarına bunca kıyabiliyorsa bir gün devrim yaptığında iktidarın geniş imkân ve yetkileriyle neler yapmazlar? Geçen 20 yılda okurlar en çok bu soru etrafında düşünmüş olmalı ki, bana toplantılarda da en çok sorulan sorulardan biri buydu. Soru sorduran kitabın yazarı olmak beni fazlasıyla sevindirmiştir. Bazen keşke ne bu acı şeyler yaşansaydı ne de ben bu acı yaşam hikâyelerinin yazarı olsaydım. Tüm bunlar 10 yıllık hapisliğim dönemimde yaşandı ve ben bunların bir kısmına maruz kalarak, bazılarını da tanıklık yaparak şahit oldum. Sol örgüt hapishanelerini tarif etmek, anlatmak zordur. Kitabı okuyanların gösterdikleri tepkileri anlıyorum. Okurlar bana ne zaman yazıp, “İnanılır gibi değil” dediklerinde onlara şu cevabı veriyordum, evet, “İnanılır gibi değil, ama gerçek!” İşkence inanılmaz bir şeydir. Bir de bu işkenceyi yapanlar aynı davayı savunan yoldaşınızsa, acısının daha dayanılmaz olacağı muhakkak.

Bazı kitaplar kendi zamanının önünde giderler. Dönemi ve geleceği anlamaktan aciz olanlar bu gibi kitaplara saldırırlar, linç ederler, genellikle de suskunlukla boğarlar. Dünya deneyimleri de bu türden örneklerle doludur. Mesela Almanya’da bazı Nazi sempatanları 1960’lara kadar Nazilerin katil olduğuna, toplama kamplarında bu canilikleri yaptıklarına inanmıyorlardı. Ta ki Alman Devleti o geçmişten özür dileyene kadar. Türkiye’de de sol mahalle bu kanlı geçmişle yüzleşmek istemedi. Ama bundan kaçış yok, er geç çocuk katili, yoldaş katili bu devrimci geçmişleriyle yüzleşecekler. İşte bu türden kitaplar bu sürece katkı sunarlar, süreci hızlandırırlar.

Zaman zaman mesajlar alıyorum. Sadece *İçimizdeki Hapishane* kitabını değil, diğer kitaplarımı da okuduktan sonra konuya ilişkin bakış açılarının değiştiğini itiraf edenler oluyor. Bu iti-

rafların bir yüzleşmeyle sonuçlanmasını ümit ediyorum. Eskiden beri özellikle sol mahallede hakikatleri konuşmak, hataları kabul etmek karşısı olduğuına taviz vermek ve zayıflık olarak anlaşıyor. Oysa geçmişte yapılmış hatalarla yüzleşmek olsa olsa bir erdemlilik olabilir. Yüzleşmeyi yüzleşme bilinci almış, bunun bir ihtiyaç olduğunu anlamış insanlar yapabilir ancak. Sadece sol çevreler değil, Türkiye geniş anlamda devletiyle toplumuyla ve örgütleriyle henüz bu düzeyde bir yerde değildir. Geçmişteki hatayı kabul etmek hâlâ zayıflık, taviz vermek sayılıyor. Eğer hata yaptığınızı düşünüyorsanız, ne olduğunu da söylemeniz gerekir. Hatalarla yüzleşmek ciddiyeti bunu gerektirir. Geçmişle yüzleşmek çok ciddi bir tutarlılık gerektirir, yüzleştığınız, kabul ettiğiniz hatayı bir daha yapmamanız gerekir. Bir örgüt, parti ya da iktidar geçmişle niçin yüzleşmez? Çünkü benzer şeyleri yapmayacağınıın garantisini veremez de ondan. Geçmişle yüzleşme hakkında yazmak isteyen bir yazarın, öncelikle kendi geçmişinden başlayarak bu yüzleşmeyi yapması daha etik olur. Yıllar önce ben de öyle yaptım. Örgütteyken maruz kaldığım ya da tanık olduğum yanlışları ancak ben yazabilir ve söyleyebilirim. Bunu benim adıma başkası yapamaz. Kişisel yüzleşme böyle bir şeyi zorunlu kılar. Kitaplarımda eleştirdiğim de bu çevrelerde yüzleşme kültürünün olmaması, bu konulara aşına olmamalarıdır. “Yüzleşme” ile baskı karşısında “İtiraf” etmeyi aynı şey sanıyorlar. Bazen bana yazıp eleştiriyorlar; “Örgütü, solu eleştiriyorsun, ya sen nesin, kendi geçmişini de sorguluyor musun?” diyorlar. Hakkımda böyle düşünen biri muhtemelen kitaplarımdan birini bile okumamıştır. Çünkü kişisel yüzleşmemden kitaplarımda bahsediyorum. Bu gibi sorulara cevabım şöyle, kitaplarımda ve yazılarımda eleştirdiğim her neyse, o eksiklerin ve yanlışların da ortağıyım. Eskiden, ilk gençlik yıllarımda “devrimci şiddeti” savunuyordum. Yaklaşık

30 yıldır savunmuyorum. Şiddetin yeri, zamanı, dönemi olmaz. 30 yıl önce şiddeti bir mücadele yöntemi olarak savunmakla yanlış yapmışım. Temel yanlışım bir dava uğruna şiddet uygulayan bir örgüte katılmış olmamdır. Her ne kadar herhangi bir şiddet eylemim olmadıysa da bunu bahane etmemeliyim. İlkel biçimde şiddet karşıtlığı bunu gerektirir. İnsan geçmişinden kaçarak, onu inkâr ederek değil, onunla yüzleşerek daha iyi bir gelecek kurabilir. Kendisiyle barışık olmayan birisi, başkalarıyla da barışık olamaz.

“Sansürü sosyal medya ile aştım”

İçimizdeki Hapishane kitabına yönelik çok katı sansür uygulandı. Kitap on yıl görünmedi, konuşulmadı. Ta ki 2014’te *Yoldaşını Öldürmek* kitabı yayınlanıncaya kadar. Yeni çıkan kitabım üzerine T24 internet haber sitesinde gazeteci Hazal Özvarış’la bir röportaj yaptık. Artık çağ internet çağıydı. Bir tuşa basınca haberiniz, yazınız milyonlara ulaşabiliyordu. Röportajımız sosyal medya platformlarında çok etkili oldu. Birkaç gün konuşuldu. Aslında on yıl önce konuşulması gerekenler, gecikmeli olarak konuşulmaya başlandı. Eskiden Soğuk Savaş döneminde yani bundan 40-50 yıl önce, mahalleleriniz ve rejim tarafından sansüre maruz kaldığınızda iflahınızı kesiyorlardı. Kendinizi ifade edebileceğiniz sosyal bir mecra yoktu. Buna benzer nedenlerden dolayı rejim muhalifi yazarların kitapları genellikle ölümlerinden sonra ya da rejim değişikliklerinden sonra kıymetleniyordu. Eski kuşaklar bu anlamıyla şansızdılar. Dijital internet çağı yazarları ve sanatçıları bu anlamıyla biraz daha şanslılar. Bu şanslılardan biri olduğumu söylemem gerekiyor. İtiraf etmem gerekirse, bana ve kitaplarıma yönelik bu sansürü sosyal medyayı aktif biçimde kullanarak aştım. Kısılmış kısıtılmış sesimi, internet kullanıcısı olarak kendi sayfamdan duyurarak

başardım. Kitaplarımın okurla buluşmasında sosyal medya kullanıcısı olmam çok etkili oldu. Düşünsenize böylesi bir imkânla her gün sesinizi, yazınızı binlerce kişiye ulaştırabiliyorsunuz. Bazı paylaşımlarımın bir milyondan fazla görüldüğüne tanık oldum. Bu durum benim durumumda olan yazarlar için çok iyi bir imkân olmuştur. Sosyal medya olmasaydı kitaplarım bu kadar görünür olmazdı. Sansürü aştım derken, sesimi duyurma imkânından bahsediyorum. Yoksa sol mahallenin sansürü aralıksız devam etti ve halen ediyor. PKK ve Sol örgütlere yakın hiçbir basın, medya organı kitaplarımdan söz etmiyorlar. Hatta sol edebiyat çevresini de buna dahil edebiliriz.

“Katili hapishanede suçüstü yakalamak”

İçimizdeki Hapishane kitabımın bazı çevreler tarafından tepkiyle karşılanmasının sebebi, katili hapishanede suçüstü yakalamış olmasıdır. Bilindiği gibi hapishaneler zor yerlerdir hem makro hem de mikro iktidarların aynası işlevi görürler. Orada her şey çok sert yaşanır ve her şeyin kaydı belgesi tutulur. Vurup kaçamazsınız, hiçbir şey faili meçhule gitmez, her şeyin faili belli ve kayıtlıdır. Sadece *İçimizdeki Hapishane* değil, *Yoldaşımı Öldürmek*, *Onlar Daha Çocuktuk*, *Son Diktatör* kitaplarım da hapishanelerdeki bu görünür olması istenmeyen yaşanmışlıkların kayıtlı belgesidirler. Bu kayıtlar iç infazlar özellikle PKK ve radikal sol örgütleri rahatsız etmektedir. Çünkü hapishane gibi bir yerde suçüstü yakalanmışlardır. Bu kayıtlardan rahatsız olan bir yer daha var. O da '90'lı yıllarda dönemin hükümetlerinde Adalet Bakanlığı ve bu bakanlığa bağlı hapishanelerde görev yapan personeldir. Çünkü adı geçen bu illegal örgütler bu cinayetleri hapishanelerde gerçekleştirmişlerdir. Hapishaneler ise devletin ve Adalet Bakanlığının güvencesi ve koruması altındadır. Her mahpusun can güvenliğinden ilk önce devlet sorumludur. Belli

ki o yıllarda (1990-2000 yılları arası) görevi kötüye kullanma ve ihmaller söz konusudur. Bugün hapishanelere bir tırnak makası sokulmazken, adı geçen geçmiş dönemlerde, sol örgütler hapishanelere silah sokmuşlardır ve o silahlarla cinayetler işlenmiştir. Türkiye’de ’90’lı yılların bir de hapishaneler yönünden araştırılması gerekir. Üstelik burada işlenen cinayetlerin hiçbiri faili meçhul değil, hepsinin faili bellidir ve devlet arşivlerinde kayıtları mevcuttur. Bazen rastlıyorum, kitaplarımda hapishaneleri niçin çok konu ettiğimi soranlar oluyor. Hatta bunun bir tekrara yol açtığını düşünenler oldu. Bu konuda birkaç şey söylemem gerekirse, evet hapishaneler kitaplarımda çokça yer alırlar. Bunun birkaç nedeni var. Birincisi yaratmak istediğim edebiyat tanıklığıma dayanır. Yukarıda adını saydığım kitaplar doğrudan tanıklığının ürünüdürler. Bir yazar olarak bunu önemsiyorum. İkincisi hapishane kitaplarımda sadece bir mekân değildir. Hapishane üzerinden PKK savaşının 40 yıllık kanlı trajik hikâyesi anlatılır. Kitaplarımda hapishanelerin çokça yer alması bununla ilgilidir. 1984’ten itibaren PKK’nin silahlı eylemleriyle birlikte hapishaneler örgüt kamplarına dönüştü. Hapishanelerde benim “İçimizdeki hapishane” dediğim iç hapishaneler kuruldu. *Son Diktatör* kitabımda bu iç hapishaneler için, “ikinci el toplama kampları” ifadesini kullandım. Bu kamplara ikinci el denemin sebebi, hapishaneler devletin olmasına rağmen, işletilmesinin örgütlere bırakılmış olmasından kaynaklanıyordu. 1990-2000 yılları arasında bu kamplar PKK ve sol örgütlerin denetimindeydi. Yani 1980’lerden sonra Türkiye’de hapishaneleri yazmak bir bakıma PKK savaşını yazmak gibi bir şey oldu. Yüz binlerce Kürt bu yıllarda PKK davasından yargılanıp hapis oldular. PKK’nin de bir hapishane örgütü olduğunu düşündüğümüzde hapishanelerin sadece hapishane olmadığını anlarız. Kitaplarımda anlattığım hapishanedeki insan hikâyeleri bu sa-

vaşa dairdir. Mesela *Sığınamayanlar* romanı hapishanede geçer ama kahramanları dağdaki kadın gerillalardır. Kadın gerillaların trajik hikâyeleri anlatılır. *Onlar Daha Çocuktuk* kitabında dağdaki ve hapishanelerdeki örgüte katılmış çocuk savaşçıları anlatır. Romanlarımda ve diğer anı-belgesel kitaplarımda dışarı ile içerisi iç içe geçmiştir. Tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi. Yani savaşa dair yazdığım her hikâyenin bir ucu dağa, diğer ucu hapishanelere çıkar. Mesele bir tekrar veya ısrar etme meselesi değildir. Mesele suçluyu hapishanede suçüstü yaparak kayıt altına almaktır. Daha geniş anlamda ise Hapishaneler bir ülkenin aynasıdır. Bu aynaya baktığımızda devlet ve toplumun en yoğunlaşmış hallerini görürüz orada. Hapishanede olan biri oraya düşmüş olmalıdır. Düşmek sert bir kelimedir, hayat kimseyi düşürmesin. Düşenin hikâyesi dramatik olur. Hapishaneye dair hikâyelerimin acıtıcı olması bundandır.

“Hapishane günlüğü”

Elinizdeki *İçimizdeki Hapishane* kitabı 4. baskısıdır. Kitaba yeni yazılar eklenerek yeniden hazırlandı. İlk yayınlandığı 2003’ten bugüne çok zaman geçti. Kitabın ana temasını oluşturan *İçimizdeki Hapishane* yazılarına, dışarıdan içeriye yapmış olduğum hapishane projelerine dair yazdıklarımı da almayı uygun gördüm. Eski haliyle kitap zaten tamamlanmamış bir kitaptı. Kitabın eski hali hapishane günlüklerimden ve birkaç deneme metninden oluşuyordu. Hapisten yeni çıkmış olmanın tez canlılığıyla hazır hale getirilmişti. Kitaba yeni eklenen yazılarla, içerik olarak daha zengin bir hale geldiği muhakkak. Son 20 yılda hapishaneleri bir de dışarıdan gözlemlemenin, on yıl mahpusu olduğum mekânları gidip yerinde gözlemlemenin, hapishanelere dair yaptığım ve yapacağım her türlü çalışmalarına iyi geldiğini söylemem gerekir. Dışarıda Hapishanelere dair ne gibi çalışmalar

yaptığımı, kitapta ilgili bölümlerde okuyacağınız için burada ayrıntılı detaya girmeyeceğim. Sadece bilgilendirmekle yetineyim.

Hapisteyken tuttuğum *hapishane günlükleri* benim yazarlığımın ve edebiyatımın temelini oluşturur. Birçok kitabım hapishanede tuttuğum günlüklerin içinden çıkmıştır. Edebiyat tarihinde Dostoyevski'ye ait olduğu söylenen meşhur bir anekdot anlatılır. Dostoyevski kendini ve yazar kuşağını tarif ederken, “Hepimiz Gogol’un Paltosundan çıktık” der. Bu soru bana sorulduğunda, “Hapishaneden çıktım” diyorum. Her ne kadar hapishaneden çıktım desem de aslında bir türlü çıkamadım. Çıktıktan sonra hapishanelere gidip gelmeye devam ettim, bir bu yönüyle bir de hapishane günlüklerime odaklanmam yazarlık hayatımda çok büyük bir yer kapladı. Kendi tanıklığımın günlükleri bir yana, bir de dünya edebiyatında iz bırakmış hapishane edebiyatını araştırmak gibi bir ev ödevi edindim. Bunun sonucu olarak *Dostoyevski’nin Hapishanesi* kitabı çıktı ortaya. Hangi konuda yazarsanız yazın eğer tanıklığınız, araştırmalarınız dünya edebiyatının edebi ve estetik ölçüleriyle uyumlu değilse ortaya çıkaracağınız eser öznel niyetlerinizin gadrine uğrayabilir. Bu gerçeği çok erkenden fark eden biri olarak, edebi çalışmalarımda bunu gözeterek dünya edebiyatı deneyimlerinin izini sürdüm. Dünya edebiyatı deneyiminde hapishaneler genellikle devletin hapishaneleri olarak ele alınmışlardır. Bazı hapishanelerde mafya suçlarından tutuklu adli mahpuslar koğuş ağılığı üzerinden koğuşlarda iktidar alanları kurmuş olsalar da bu hapishaneler Türkiye’de PKK ve sol örgütlerin oluşturduğu 1990-2000 yılları arasındaki iç hapishaneler kadar kapsayıcı ve düşündürücü olmamıştır. Az değil tam on yıl 23 hapishane yukarıda adları geçen (PKK, DHKP-C, TİKKO, MLKP) bu örgütlere bırakıldı ve bunlar 100 binden fazla insan üzerinde

etkili oldular. Bir anlamıyla '90'lı yıllardaki PKK savaşına kadro ve militan bu donanımlı örgüt kamplarını aratmayan hapishanelerde, örgüt yöneticileri tarafından yetiştirildi. Eğer bir gün bu ülke PKK savaşıyla yüzleşecek olursa, önce 1980 Diyarbakır Hapishanesi'yle sonra da 1990'lı yıllardaki İstanbul Bayrampaşa Hapishanesi'nde ve diğer 22 hapishanede kurulan örgütlerin hapishane içinde oluşturdukları iç hapishanelerden başlayabilirler. Bizde hapishaneler 1980'lerden itibaren sadece hapishane değildir. PKK ve sol örgütlerin mücadele alanı olarak kurgulanmış ve hayata geçirilmiştir. Bu sorunlu hapishane tarihi yüzleşecek zamanı bekliyor.

Solcu sosyalist mahpusların kalbi taştan mı?

Dünya hapishane edebiyatı deneyimlerini araştırdım demiştim ya bu konuda iki yazar dikkatimi çekti. Bunlardan biri Dostoyevski diğeri Oscar Wilde idi. Dostoyevski'nin hapislik deneyimini *Ölümler Evinden Anılar* kitabından da yola çıkarak *Dostoyevski'nin Hapishanesi* kitabını yazdığımı söylemiştim. Oscar Wilde'ın iki yıllık hapishane deneyimi de ilginç ve önemli derslerle doludur. İngiltere hapishanelerinde iki yıl hapis kalan yazar Oscar Wilde, *De Profundis* adlı hapishaneden yazdığı kitabında, "Hapistekiler için gözyaşları günlük bir olaydır. İnsanın hapiste ağlamadığı gün, kalbinin mutlu olduğu değil, kaskatı olduğu gündür" diyerek neredeyse her gün ağladığını yazar. Kitabı okurken Oscar Wilde'ın bu sözleriyle empati yaptım ve gördüm ki, 10 yıl hapislik yaşamımda bir tek gün bile ağlamamışım. Peki 20 yıl 30 yıl yatan solcu arkadaşlarım ağladı mı, onlar da ağlamadı. Bunun nedenlerini kitaplarımda yazdım burada da yazayım. Solculuk, sosyalistlik öyle bazılarının sandığı gibi hümanist bir akım değildir. Sosyalistler, Lenin'den beri insanı ruhsal bir varlık değil de maddeden oluşan robot

bir araç olarak gördü. SSCB deneyimi bu olguyu kanıtlamıştı. Bizdeki deneyim ise daha vahim oldu. 1990'lı yıllarda hapis-haneden tanıdığım bazı mahpuslar tam 30 yıl yattıktan sonra dışarı çıkar çıkmaz, “Kaldığımız yerden mücadeleye devam” dedi. Arşivimde yetmişten fazla, otuz yıl hapis kalmış insanın dışarı çıktıktan sonra yaptığı açıklaması var. Neredeyse tümü de şiddete bulaşmış geçmişleriyle yüzleşmeden, “Kaldığımız yerden mücadeleye devam...” diyor. Abdullah Öcalan da Lenin gibi örgüt içinde insanı kurmalı bir saat gibi kurdu. Önce duygusuzlaştırdı, merhametsizleştirdi ve sonunda da birçoğundan katil yaptı. İnsandan katil yapan solculuk/devrimcilik bu ülkede hâlâ sorgulanmadı! Sorgulanmadığı gibi sorgulayanları her defasında linç ediyorlar. Sol mahallenin bana yönelik öfkesi bu yüzden de hiç dinmiyor. Şiddete bulaşmış günahkâr bir kuşağın günahlarını teşhir ettiğim için, bana çok öfkeli. Norveçli yazar Dag Solstad, “Bir insanın elinden hayatı boyunca kendisini kandırdığı şeyi aldığınız anda mutluluğunu da bitirirsiniz” diyordu. Buradan baktığımda nasıl zor bir alanda yazdığımın farkındayım. İnsanların inandığı ve gerçekleşmesini beklediği, bu uğurda ölüp öldürdüğü hayallerini yıkmak affedilir bir şey olmasa gerektir. Bu öfkeli cevapım kitaplarımda ve yazılarımda şöyle oluyor: “Başka hayatlara son vererek, yeni hayatlar kurmak yanlış bir hayaldir.” İşte bu yanlış hayalleri yıkıyorum. İnsan ölümleri üzerine hayal olmaz! İnsan öldürerek daha güzel bir hayat kurulamaz! Umarım akıl tarlası sürülmüş öfkeli bir gün anılar ne demek istediğimi.

“Eski Mahpus Yazarların kaderi”

Yazar Joseph Frank, *Dostoyevski* adlı kitabında şöyle anlatıyor.

“Dostoyevski 9 Nisan 1876 günkü mektubunda anlatıyor: “Evvvelsi gün sabahı, aşağı yukarı yirmi yaşında iki kız beni gör-

meye geldi... ‘Herkes bize güldü, sizin bizi kabul etmeyeceğini söyledi... Ama biz denemeye karar verdik,’ dediler. Daha önce böyle bir şeyin olabileceğini düşünmek çok güç, çünkü o zamanlar Dostoyevski’nin, kamuoyundaki algısı, *Ölümler Evin-den Anılar*’ında betimlediği korku verici mahkûmların ya da romanlarında işkence çeken başkahramanların algısıyla oluşmuş bir şeydi.” Dostoyevski eski bir Sibirya mahpusu olduğu için, uzun yıllar insanlar ona karşı mesafeli olmuşlar. Dostoyevski bu dışlanmaya hiç de aldırmaz etmemiştir.

Aynı dertten mustarip Oscar Wilde ise, eski bir mahpus yazar olarak şöyle diyor; “Bireyleri ağır cezalara uğratma hakkını kendine alan toplum, aynı zamanda, sıgılık gibi bir kusura sahiptir ve kusurların en büyüğü olan bu sıgılıkla, ne yapmış olduğunu algılayamaz. İnsanı, ceza süresi bitince, kendi haline bırakır; yani bu insanı, tam da ona karşı en büyük ödevinin başladığı anda terk eder. Aslında, toplum, yaptıklarından utanır, işte bu yüzden sanki kaçır cezalandırdığı kimselerden; alacaklısından, borcunu ödeyemediği için kaçan biri gibi ya da gideremeyeceği, bedelini ödeyemeyeceği bir zarara uğrattığı kimseden uzak duran biri gibi. Kendi payıma ben neden acı çektiğimin farkındaysam, toplum da ne yaptığının farkında olsun diyorum; her iki tarafta, ne dargınlık ne nefret olsun” (*De Profundis*, Oscar Wilde).

Bizde ise sol örgütlerden mahpuslar, hapishaneleri direniş mücadelelerinin bir parçası olarak algılıyor ve kurguluyorlar. On yıllık hapisliğimde benim böylesi bir yanılgım olmadı. Hapishane deneyimimden anladığım şeyi, “Bilene fakültedir hapishane köşeleri” diye formüle ettim. Halen de öyle düşünüyorum, “Hapislik yata yata değil, yaza yaza biter.” Böyle baktığım için de on yıl boyunca en verimli zamanlarımda hem okudum hem de yazdım. Oturup kör talihsiz kaderime ağlamadım. Ni-

in ağlamadığımı tam tarif edemiyorum, muhtemelen solcu direnişi gururum buna engel olmuştur. Normal bir insan elbette ki on yıllık hapiste oluşuna       , belki de Oscar Wilde gibi oturup çaresiz haline ağlar. Havasını teneff   ettiğim hapishanelerde solcu/devrimci bildiğimiz insanlar yan yana sırt sırta oturup kalktıkları yoldaşlarını öldürdükleri için, merhamet denilen şeye pek rastlamadım. Bir gün belki bana da kıyarlar kaygısıyla her g  n  m, yılım gergin geçti. Benim için on yıl hapislik demek, on yıl huzursuz hal demektir. Dışarıdan gelen ziyaretçiler bu huzursuz halimi sorduklarında onlara sadece, “Sormayın elim iki taşın arasında kaldı” diyebiliyordum. Başka koğuşlardan bir mahpusun ölüm haberini duyduğumda, “Sanki dünya-nın sonu gelmiş de sıramı bekliyorum” hissine kapıldığım çok oluyordu. Böylesi anlarımda kitaplar benim için birer kurtarıcı kutsal sığınak gibiydiler. Hapishanede ruh sağlığımı eğer yitirmediysem bunu kitaplara, romanlara borçluyum. Özellikle hapisliğimin son yıllarında severek dinlediğim bir türkü vardı, halen her dinlediğimde beni o günlere götürüyor. şöyledir o türkünün sözleri,

“  rdeğime kaz diyorlar
ş   feleğe yaz diyorlar
Kime derdimi söylesem
Bu dert sana az diyorlar”

İnsanın geçmişi      değil ki çıkarıp kapının önüne koysun. Geçmiş inkâr edilecek bir şey değildir, ama yüzleşilmesi gereken bir şeydir. Bir mahpus asıl hapisten çıktıktan sonra ceza-landırılmaya başlar. İ  erdeyken bana “Mahpus” diyorlardı, 25 yıldır da dışarıda “Eski Mahpus” diyorlar. Eski bir mahpus olmanın tüm dezavantajlarına karşı direniyorum. Bazıları hapis geçmişini gizleyerek yaşıyor, bunu yapanları yadırgamıyorum,

hapislane sonrası hayata 2-0 yenik başlamak kolay değildir. Ben farklı bir yol izledim. Geçmişimi saklamak yerine onunla yüzleştim ve o geçmişten bir edebiyat yaratmaya çalışıyorum.

“Sorunlu muhaliflik algısı gerçeği karatıyor”

Malum zor bir alanda savaş/şiddet karşıtlığı yaparak yazıyorum. Şiddet karşıtı bir yazar elbette ki şiddet uygulayan her kim olursa ister örgüt ister devlet ayırım yapmaksızın eleştirmek zorundadır. Bu konularda eleştirel, şiddet karşıtı barışçıl bir edebiyat geliştirmeye çalıştığım için sansür biçimlerinin neredeyse tümüyle karşılaşıyorum. Bu konuda da yeterince tecrübe deneyimlediğimi söylemek isterim. Bu deneyimim bana şunu yazdırıyor, sansürcü baskı biçimleri içinde en faşist olanının hiç abartısız mahalle baskısı olduğunu söyleyebilirim. Birçoklarının mahallede sevilme için çaba içinde olduğunu düşündüğümüzde, mahallesini eleştiren bir yazarın ilk tepkiyi mahallede sevilme isteyen meslektaş yazarlardan alacağı kaçınılmazdır. Evet, yanlış duymadınız bana yönelik en ağır sansürü uygulayanlar sol mahalleden basın ve yazarlardır. Kendi mahallelerinde sevilme isteyenler sürekli ödüllendirilirken, benim gibi eleştirel olanlar dışlanmakta mahallenin çevresinden uzaklaştırılmaktadır. Bunların muhaliflik algısı da oldukça sorunludur. Muhaliflikten anladıkları şey, karşı mahalleye eleştirel olmaktır. Bu çarpık muhaliflik algısı gerçeğin kararmasına yol açıyor. PKK ve radikal sol örgütleri mağdur gören, eylemlerini haklı bulan bir muhalifliktir bu.

Kitaplarımda PKK ve sol örgütlerin hapisanelerde yaptıklarını konu ettiğim için abarttığımı düşünenler oluyor. “PKK’yi abartıyorsunuz, devletin baskısı ve yaptıklarının yanında devde kulak kalır” diyorlar. Bir bakalım mı PKK devenin yanında nasıl gözüküyor? PKK savaşının 40 yılda neden olduğu kanlı

bilanço şöyle, İçişleri ve Milli Savunma Bakanlığının belgeli kayıtlarına göre, devlet operasyonlarda toplamda 60 binin üzerinde PKK'lı öldürülmüş. KCK yöneticilerinden Murat Karayılan 2023'teki bir açıklamasında, son 40 yılda 52 bin militanlarını kaybettiklerini söylemiştir. Buna karşılık PKK de 20 bin civarında asker-polis ve sivil insanımızı katletmiştir. Abdullah Öcalan 1999'da İmralı'daki mahkemede yargılanırken, 15 bin örgüt içi infaz olduğunu söylemiştir. Yine yazılıp söylenenlere bakılırsa binlerce faili meçhul cinayetin olduğu tahmin edilmektedir. Bir araştırma sonucuna göre, 1990-2000 yılları arasında 4653 faili meçhul cinayet belgeleriyle tespit edilmiştir.*

Bu tabloya bakılacak olursa bazılarının sandığı gibi PKK hiç de sivil bir hak arama örgütüne benzemiyor. Savaşın kanlı acılı bilançosuna biraz daha yakından bakalım mı? Son 40 yılda (1984-2024) Kürt dağındaki savaştaki çatışmalara 8 milyon asker operasyonlara katılmış... 18 ay (askerlik süresi) boyunca çatışmalara operasyonlara katılanlar şimdi aramızda hep birlikte yaşıyoruz. Sonra da diyorlar ki bu ülke niye mutsuz! Savaştan, çatışmadan dönen insanlar iyi olabilir mi? 1984'ten beri bu savaşta insan kayıplarının toplamı 100 binin üzerinde... Savaşın ülke bütçesine zararının 3 trilyon dolar olduğunu yazarlar var. Uzun süren bu savaş nedeniyle 4 milyon Kürt köyünden şehrinde göç etmek zorunda kaldı. Toplamda 1 milyondan fazla insan mahkemelerde yargılandı, hapishanelere atıldı. Çatışmalarda ölen asker ve polisler için Türkiye'de 81 ilde "Şehitler mezarlığı" yapıldı. Diğer taraftan dağlarda örgüt içi infaz olanların bir mezarı bile yok. Bu infazlar örgüt tarafından gizli yapıldığı için dağlara gizlice gömüldüler ve biz öldürülen bu insanların kaç kişi olduklarını hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Bunca yıkı-

* Dicle Haber Ajansından Mehmet Hatman ve Feyzullah Yıldırım'ın hazırladığı belgeselin adı 4653'tür.

ma, ölüme neden olmuş bu savaşa “savaş” dediğimizde “savaş demeyin!” diyorlar. Ne diyelim peki? Bu ölenlerin her biri, bir can, bir baba, bir evlat. PKK’yi herhangi bir örgüt gibi görürseniz, savaşına da “savaş” demeysiniz. “Savaş iki devlet arasında yapılmış.” PKK/YPG’nin Suriye’de (Rojava bölgesinde) oluşturduğu ordusu ve kitlesiyle Avrupalı birçok ülkeden daha büyük olduğunu bilmek, inanmak istemeyenler kendilerini kandırıyorlar. PKK Ortadoğu’da en uzun sürmüş, İran-Suriye ve Batılı devletlerin desteğini almış (40 yıllık) Türkiye’ye karşı bir savaş yürütüyor. Suriye’deki kolu olan YPG şu an son model ABD silahlarıyla donatılmış en az 80 bin kişilik bir orduya sahip. PKK’yi küçümseyenlerle, yazı ve kitaplarımda bu konuyu abarttığımı düşünenler aynı aklın insanlarıdır. Yazı ve kitaplarımda herhangi bir örgütü yazmıyorum, Ortadoğu’nun en uzun sürmüş, en büyük savaşlarından birini yazarak, eleştirerek teşhir ediyorum. Ülkenin ayarlarını bozan şeyin PKK savaşı olduğuna inanmak istemeyen bir kuşak oluştu. Bazıları uzak duruyor olabilir ama bilinmelidir ki bu savaş 40 yıldır hayatımızı karartan ülke olarak bizi yoran bir gerçekliktir. En çok da Kürtleri mağdur etmiştir, etmeye de devam ediyor. İkide bir bana PKK’yi, sol örgütleri niye çok eleştirdiğimi soranlar hâlâ merak ediyorlar mıdır? Tabii ki insanların yaşam hakkı için cinayetleri eleştireceğim. Beni eleştireceğinize, kendi acizliğinizi, bu cinayetlere niçin sessiz kaldığınızı ne zaman sorgulayacaksınız? Bu sorgulamayı yapmayanlar bana dönüp, silahlı sol örgütlerle kişisel bir sorunun mu var? diyorlar. Kişisel bir sorunum yok. Ama insan öldürenlerle sorunum olduğu için bu örgütlerle de var. İnsan öldürenlerle normal bir insanın, bir yazarın sorunu niçin olmasın! Asıl bu soruyu soranlar şiddete, şiddet uygulayanlara sessiz kaldıkları için kendilerini sorgulamalıdır. Örneğin devleti eleştirdiğiniz kadar, insan öldüren bu örgütleri eleştirmiyorsa-

nız, eleştiremiyorsanız kendinizi sorgulamanız gerekmez mi? Devletten korkmadığınız halde, neden örgütlerden korkmaktasınız? Bu durum örgüt infazlarını normal gördüğünüzden mi, yoksa örgütlerden korktuğunuz için midir? Bir yazar için doğru tavır, her zaman, şeyleri adıyla çağırmak olmalıdır.

12 Şubat 2025, İzmir